

Zašto smo danas ovde?

Ovde smo zbog života Vrepčana, Zavodana i Pavlovčana koji su se u Drugom svetskom ratu borili u partizanskim jedinicama protiv fašizma – nemačkog, italijanskog, ustaškog, mađarskog...

Ovde smo zbog stradalih civilnih žrtava iz naša tri sela: dece, žena, starih... Stradalih najviše od ustaških vojnih jedinica iz Gospića i okolnih garnizona.

Ovde smo zbog života naših mladih potomaka, koji kao ni mi stariji ne mrze, ali ne zaboravljaju.

U srpskim ličkim porodicama u odnosu na ostale sa teritorije bivše Jugoslavije ima najviše mešoviti brakova. Razlozi su mnogobrojne seobe zbog buna, revolucija, ratova, ekonomske migracije i službovanja Ličana i Ličanki u vojskama i policijama od 1918. godine do raspada Jugoslavije.

Ali najviše zbog naše ličke tradicije da srce vežemo za dobrotu, poštenje, duhovnu i fizičku lepotu, a ne za nacionalnu i versku pripadnost.

1. i 2. avgust su za nas dani pomena i sećanja jer su tada 1941. godine vođene prve borbe protiv ustaša. Narod je 1. avgusta 1941. godine crkvenim zvonima obavešten da je podignut narodni ustanak za odbranu života i imovine.

Ova Gradina je mesto oko kojeg su se vekovima vodile borbe između naših predaka i vojski raznih carevina i kraljevina.

Sećanje na njihovu hrabrost ponosno negujemo jer nisu hteli da robuju, pa su se za slobodu borili vojevanjem i krvlju natapali vrebačke, zavodške i pavlovačke livade, njive i šume.

Prve ustaške vojne jedinice u Vrebac su došle 6. maja 1941. godine, a u našem Domu smestili su tzv. Ustaški stan. Odmah su nove vlasti u Gospiću pokazale suštinu vladanja u novoj državi NDH. Otimali su hranu, legalno oružje, zatvarali meštane. Prisilno mobilisali i pokrštavali Srbe.

Oskrnavljena je crkva u Vrepcu, zapaljeni su crkveni predmeti, a sa zgrade Doma porušili su mermernu ploču na kojoj je bila napisana zahvalnica Isi Bogdanoviću. Ustaše su opljačkale zadružnu podavnicu, muzičke instrumente i knjige iz Doma. Uništili su knjige pisane ćirilicom i ćirilčne natpise u školi i na nadgrobnim spomenicima. Dakle, odmah je počelo materijalno i duhovno skrnavljenje identiteta srpskog naroda.

Prvi ubijeni iz Vrepca nakon mučenja u Gospićkom zatvoru bili su Vlado Narančić, trgovac, Jovo Sunajko, načelnik Medačke opštine i penzionisani učitelj Rade Narančić. Velika grupa zatvorenika iz naših sela mučki je ubijena 17. juna 1941. godine na medačkoj plantaži.

Prvi sastanak meštana o pripremi odbrane od ustaškog terora održan je 17. jula 1941. godine i formiran je odbor za pripremu ustanka. Prve borbene grupe su formirane 31. jula, a o hrabrosti naših predaka svedoči činjenica da su od oružja imali samo 19 pušaka, desetak pištolja i nešto ručnih bombi.

Prvi pucnji na ustaše u Gospićkom Kotaru bili su hici koje je ispalio Milan Kokot u Vrepcu na ustaše koje su 1. avgusta bežale iz Vrepca. Njegova puška se nalazila u Muzeju revolucije Hrvatske u Zagrebu.

Prva pobeda nad ustašama izvojevana je u oružanoj borbi na Vlaškom Brdu na kome se nalazi spomenik. Prvi napad na zbeg naroda iz Vrepca, Zavoda i Pavlovca koji se sakrio na Vrebačkoj stazi, ustaše su izvršile 13. avgusta 1941. godine.

Većinu podataka sam pronašla u dvema knjigama o Vrepcu, Zavodu i Pavlovcu koje je u saradnji sa uglednim ljudima iz ova tri sela napisao

Savica Todorić. Iz naša tri sela u Drugom svetskom ratu u partizanskim jedinicama borilo se oko 500 stanovnika, većinom mladih, a među njima i 38 devojaka.

U nasleđe su nam ostavili specifične vrednosti, navike, način života, ali i obavezu da živimo časno, da budemo hrabri i da solidarnost i prijateljstva negujemo i stvaramo širom sveta.

Sigurna sam da nema Ličanke, Ličanina i ličkih potomaka koji se zbog svog porekla ne ponose.

Ovaj spomenik je jedan od najlepših ove vrste na teritoriji bivše Jugoslavije. Podizanje spomenika na Gradini organizovao je i sproveo odbor od 45 članova izabranih na skupštini Vrepčana, Zavođana i Pavlovčana 6. decembra 1953. Godine, a otkriven 7. avgusta 1955. godine.

Mesna zajednica Vrebac dostojno se odužila i devetnaestorici partizana iz Otočca i Dalmacije koji su poginuli na teritoriji naših sela u borbama protiv ustaških i italijanskih fašista. Njihov spomenik se nalazi na Vrebačkom groblju.

Dokumenta o spomeniku sačuvana su, skenirana i odštampana i možete ih videti na sajtu Čitaonice, a čuvaće se kao muzejska postavka. Verovatno će mnogi prepoznati u odboru za izgradnju rođake i prijatelje svojih porodica.

Sećanja i pomeni nisu dovoljni da se čuva i obnavlja duhovno i materijalno nasleđe. Zbog toga smo 2017. godine u Vrepcu obnovili društvo Srpska narodna čitaonica koje su davne 1926. godine osnovali naši vidoviti i ugledni lički pretci. Da bi rad Društva vodio ekonomskom napretku Vrepca, Zavođa i Pavlovca za ciljeve su predvideli unapređenje kulture, svečanosti i igre, nacionalno vaspitanje članova ali i predavanja o svemu onome što uzdiže zdravlje i prosvetu.

Žrtve predaka nisu uzaludne ako im se odužujemo unapređenjem onoga što su nam ostavili. Društvo je obnovljeno pod imenom Srpska narodna čitaonica i knjižnica u Vrepcu, a obnova zgrade Doma i aktivnosti udruženja podstakle su meštane i druge Vrepčane, Zavodane, Pavlovcane i njihove potomke da čuvaju i obnavljaju svoju imovinu. Na prelepoj planeti Zemlji, ugroženoj ratovima, ekonomskim i drugim krizama i zagađenjima svih vrsta zbog ljudske pohlepe, veliko je bogatstvo imati zemlju u Lici. Ispod ličkih polja nalaze se velike rezerve zdrave vode, a biljni i životinjski svet maksimalno su očuvani.

Naš kuturni dom u kom ćemo posle prisustvovati otvaranju specifične izložbe, imamo zahvaljujući Vrepčaninu Isi Isiki Bogdanoviću, velikom donatoru i uglednom advokatu i političaru Kraljevine Jugoslavije. U njegovu izgradnju Iso je uložio i svoju ličnu imovinu. I ne samo u zgradu društva, završenu 1935. godine, već i u mnoge druge objekte, mostove, bunare, školske zgrade. Sa nama je ovde, devedeset godina od izgradnje Doma, Isikin unuk, gospodin Veljko Bogdanović. Čast mi je da mu se zahvalim za dobročinstvo njegove porodice.

Hvala svima koji ste ovde i hvala onima koji danas razmišljaju o 2. avgustu 1941. i našim žrtvama u Drugom svetskom ratu. Nadam se da ćemo o današnjem danu razgovarati sa rođacima, prijateljima i saradnicima. Udruženje Srpska narodna čitaonica i knjižnica u Vrepcu, prvi put je ove godine za svoju kulturnu aktivnost dobilo sredstva od Savjeta za nacionalne manjine Republike Hrvatske. Prepoznato je kao pravno lice koje na savremen način neguje međunacionalne i multikulturalne odnose. U statutu Udruženja između ostalih, propisani ciljevi su i razvijanje kulturne tolerancije i razumevanja u međuljudskim i međunacionalnim odnosima. Zbog navedenog, podsticajan smo primer drugima, što se vidi i po broju pregleda sajta čitaonice, više od 460.000 od strane pratilaca iz svih delova sveta, a koji od 2010. godine vodi Vrepčanin Željko Nerančić.

U partizanskim jedinicama od 1941. do 1945. godine, borili su se pripadnici svih naroda i nacionalnih manjina jer to nije bila borba protiv drugih naroda i vera, već protiv fašističkog jednougla i terora. Užasavajuće je što se fašizam bez prestanka širi svetom kao globalna infekcija, što se zakonitim smatra uništavanje pojednaca, grupa i naroda zbog razlike u genima, krvi, kulturi, veri i načinu života. Tužno je i strašno da se danas, mi koji smo rođeni na teritoriji Hrvatske, od strane nekih pripadnika svog naroda u matičnoj zemlji Srbiji nazivamo ustašama. Mi čiji su pretci teško stradali zbog terora ustaških vojnika. Dosta je više na Balkanu, a pre svega u Srbiji i Hrvatskoj, gde nas Ličana najviše živi, zavađivanja od strane onih kojima su jedini cilj sticanje materijalnog bogatstva i da ih, zbog ličnih sujeta, istorija pamti kao velike državnike.

Zbog toga današnja komemoracija nije samo sećanje na događaje od 1941. do 1945. godine, već i zalaganje da se ne ponavljaju i da se zločinci ne rehabilituju, zalaganje da buduća pokolenja ne odrastaju u mržnji. Stoga neka je večni pomen našim poginulim partizanskim borcima i ubijenim civilnim žrtvama.

Slava im i hvala.